

Helsinški *bilten*

**HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/268-7404; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
<http://www.helsinki.org.rs>

BR.109 // DECEMBAR 2014.

VOJISLAV ŠEŠELJ – PROBLEM ETIKE I ODGOVORNOSTI

ARHIVA "VREME"

Vojislav Šešelj, predsednik Srpske radikalne stranke (SRS), je odlukom Sudskog veća Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) pušten na privremenu slobodu. Odluka o puštanju nije bila jednoglasna. Ona je jedinstvena, prvenstveno po tome što je doneta uprkos brojnim pravnim nedostacima. Uslovi pod kojima je Vojislav Šešelj uslovno oslobođen nisu ograničili njegovo javno delovanje i političku aktivnost u Srbiji. Time je odluka Sudskog veća

MKSJ ugrozila i osnovne ciljeve i postulate sadržane u Rezoluciji Saveta bezbednosti UN kojom je MKSJ osnovan. Povratak Vojislava Šešelja u Srbiju pod takvim okolnostima izazvao je brojne reakcije i rasprave, i podstakao nove teorije o zaveri protiv Srbije i Balkana, špekulacije i sumnje. Njegov dolazak najviše je uznemirio njegove bivše partijske kolege, predsednika Tomislava Nikolića i premijera Aleksandra Vučića.

Mediji su uglavnom iznosili dve teze. Najpre, o povratku Šešelja iz „haškog kazamata“ koji nije uspeo da dokaže njegovu krivicu, odnosno da je tamo odležao punih 12 godina - nevin. Druga teza je da je pušten na slobodu kao deo plana nekih zapadnih zemalja koje su time želele da destabilizuju vladu premijera Vučića. Tu tezu su promovisali ministri iz njegove vlade koja stalno stvara atmosferu ugroženosti, pre svega sa Zapada, ali i od raznih domaćih plaćenika i izdajnika. Gotovo je sasvim izostalo podsećanje na njegovu stvarnu odgovornost tokom devedesetih.

U Srbiji je Šešeljev povratak bio senzacija tokom prvih nedelju dana, nakon što je organizovao prvi skup u Beogradu i svih provokativnih izjava koje je dao. Međutim, dugoročno njegovo političko pozicioniranje na programu kojim je počeo rat devedesetih, ima i dublje značenje, jer se niko iz vlasti nije javno distancirao od te politike. Njegovi istupi protiv evroatlantske orijentacije Srbije idu na ruku desnom bloku koji je u procesu konsolidovanja nakon što su Dveri i Demokratska stranka Srbije (DSS) potpisali sporazum o saradnji. Tom bloku prilaze mnogi značajni intelektualci sa desnice (Đorđe Vukadinović, Slobodan Antić, Kosta Čavoški, Milo Lompar i drugi).

Region je reagovao na Šešeljevu ratnohušašku retoriku, a to posebno važi za Hrvatsku. Hrvatska je inicirala i rezoluciju u Evropskom parlamentu, kojom se osuđuje ratnohušačka retorika Vojislava Šešelja i zahteva od vlade da se jasno distancira od te politike. Vlasti u Srbiji su na to burno reagovale, tvrdeći da je to „uvreda za Srbiju“,¹ te da je Hrvatska „zarobljena u prošlosti“.² Predsednik Nikolić je izjavio da je „evropski parlament dozvolio da ga Hrvatska instrumentalizuje u predizborne svrhe“.³

1 Aleksandar Vučić, Politika 27. novembar 2014.

2 Jadranka Joksimović: Hrvatska je zarobljena u prošlosti, Danas, 29-30 novembar 2014.

3 Tomislav Nikolić: Ne slažem se sa Rezolucijom EP, Danas, 29-30 novembar 2014.

Reakcije opozicije takođe nisu bile adekvatne, jer su se neki od opozicionara ponadali da „faktor Šešelj“ može biti agens rušenja „nepodnošljivog“ Vučića.⁴ Međutim, kako ističe Teofil Pančić, sam Šešelj je tu iluziju briljantno razbio u paramparčad kanibalskim istupom, sprečavajući dezorijentisani deo opozicije da se dalje blamira.⁵

Povratak Šešelja u region bio je zapravo katalizator društvene atmosfere u svim postjugoslovenskim društvima. Duh prošlosti je još uvek prisutan i postaje dominantan u svim kritičnim situacijama, posebno u predizbornim kampanjama. Svako obeležavanje datuma vezanih za ratove iz devedesetih podiže temperaturu u celom regionu. Pre svega zbog toga što nema konsenzusa oko karaktera rata. Umesto toga stalno se „licitira“ sa brojem žrtava, bez kontesktualizacije kada je i zašto neko postao žrtva.

Za Srbiju je pogubno to što nijedna vlast posle pada Miloševića nije smogla hrabrost da napravi ratni bilans. Šešelj ih je samo podsetio na tu činjenicu. Opstaje se na tezi da Srbija nije bila u ratu, da su rat počele secesionističke republike (Hrvatska i Slovenija) uz podršku Zapada, da su rat u Bosni počeli Muslimani protiv JNA i sl.

Povratak Šešelja je pre svega etičko pitanje za Srbiju, za šta aktuelna vlast nema senzibilitet. Šešeljev povratak je izoštrio pitanje političkih i civilizacijskih vrednosti. Bez reakcije vlasti na njegove istupe i bez distinciranja od njegove retorike, Vlada je dodatno doprinela reafirmaciji radikalnog nacionalizma koji opasno ugrožava evropsku orijentaciju Srbije. Vlast je pokazala ignorantski stav prema zločinima. Izjave svih njenih predstavnika, posebno Aleksandra Vučića, Tomislava Nikolića i Ivice Dačića pokazuju da nisu u stanju da naprave bilans svoje vlastite prošlosti i naprave distancu od politike koja

4 Teofil Pančić, „Izduvavanje „faktor Šešelj“, <http://www.slobodnaevropa.org/content/pancic-izduvavanje-faktora-seselj/26707823.html>.

5 Isto.

je očigledno još uvek aktuelna, pre svega kad je reč o Kosovu i o Bosni. Njihove reakcije na rezoluciju Evropskog parlamenta kao „ponižavajuću“ su takođe neprimerne, jer njihovo blagovremeno i adekvatno pozicioniranje u odnosu na Šešelja sprečilo bi ovakvu regionalnu, ali i evropsku reakciju. Bez distanciranja od Šešelja, Vlada pokazuje neuverljivost svoje evropske i reformske orijentacije.

Haški tribunal je nespretno vodio slučaj Šešelja od samog početka. Slučaj Šešelja je pokazao i njegove sistemske propuste. Očigledno je da je optužnica protiv Šešelja od početka bila krhka, odnosno da nije obuhvatila periode kad je i formalno bio vezan za Miloševića. To je posebno bilo važno u dokazivanju njegove *de facto* povezanost s ostalim članovima udruženog zločinačkog poduhvata. Najveći propust tokom sudskog procesa je njegovo držanje u pritvoru toliko dugo, čak četiri godine nakon što je suđenje završeno.

Svi događaji vezani za povratak Šešelja ukazuju na neophodnost da se i sama međunarodna zajednica pozicionira u odnosu na ratove iz devedesetih, kako bi se stalo na put manipulaciji koja je otišla predaleko i sprečava konsolidaciju regiona. Posebno je pogubno za generacije koje dolaze da odrastaju na narativima koji se zasnivaju na mitovima.

ŠEŠELJ U SRBIJI

Od sletanja na beogradski aerodrom Šešelja nije prestajao sa provokacijama, uvredama i ratnohuškačkim izjavama. Počeo je sa izjavama o tome kako je “rasturio Haški tribunal, dokazao svima na svetu da je to nelegalni i antisrpski sud – „Na kraju su me, evo, izbacili iz zatvora...Ja niti sam tražio, niti sam neku obavezu potpisivao, ništa, samo su rekli – ideš i izbacili me”⁶. Zatim,

6 <http://www.vijesti.ba/vijesti/regija/246208-Seselja-Rasturio-sam-Tribunal.html>.

da će se osvetiti svojim bivšim saradnicima Vučiću i Nikoliću iznošenjem niza podataka iz ratnog perioda, kao i da od ideje “Velike Srbije” ne odustaje i da je to “smisao SRS”, a ta “ideja će se sprovesti svim miroljubivim sredstvima”⁷.

Posebno se obraćao Hrvatskoj. Ponovio je da ne odustaje od granica Karlobag-Ogulin-Virovitica i da će “Hrvatska kad tad, jednog dana, morati da se povuče iz Republike Srpske Krajine”⁸. Ista kao je da njegovi istupi čak i pomažu predsedničkoj kampanji Ive Josipovića, a da mu je Vesna Pusić “najdraži hrvatski političar, jer je ceni zbog njenog obiteljskog četničkog pedigreea s majčine strane”⁹. Isticao je dalje, da ga u “Srbiji Vučić blokira u svim medijima, ali zato se Hrvatska digla na noge i nadoknađuje taj publicitet”, i da zato “duguje duboku zahvalnost hrvatskoj gluposti”¹⁰. Na vest da je Bramerc tražio da se vrati u Hag uzvratilo je: “Serž Bramerc je obična budala. Nisam se ni na šta obavezao, jer su mene iz Haškog suda bukvalno izbacili. Sigurno je i da se tamo dobrovoljno neću vraćati, a biće veoma zanimljivo da vidimo kako će me, u slučaju da sud to zatraži, hapsiti moji glavni saučesnici u svim ‘ratnim zločinima’ Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić”¹¹. Izjavio je takođe da je dosta doprineo da bivši predsednik Republike Srpske Krajine Milan Babić izvrši samoubistvo¹², te da se “iskreno obradovao kada je čuo da je Đinđić poginuo... da je mrtav”¹³.

7 <http://www.vijesti.ba/vijesti/regija/246347-Seselja-Miroljubivim-sredstvima-Velike-Srbije.html>.

8 <http://www.vijesti.ba/vijesti/regija/248249-Seselja-Hrvatska-mora-povuce-Republike-Srpske-Krajine.html>.

9 <http://www.cazin.net/vijesti/clanak/vojislav-seselja-josipovicu-pomazem-u-kampanji-a-pusic-cijenim-zbog-cetnickog-pedigrea>.

10 <http://www.cazin.net/vijesti/clanak/seselja-hrvatska-mi-di-ze-publicitet-necu-se-dobrovoljno-vratiti-u-hag>.

11 <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/453245/Seselja-Bramerc-je-budala>.

12 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/515397/Seselja-Doprineo-sam-tome-da-Babic-izvrsi-samoubistvo>.

13 <http://www.telegraf.rs/vesti/politika/1301179-seselja-o-ubistvu-premijera-drago-mi-je-da-je-djindjic-mrtav-video>

Danima pre njegovog dolaska mediji su spekulirali o uslovima pod kojima se pušta i kakav će to odjek imati na aktuelnu vlast. Prvi se oglašio Aleksandar Vulin, ministar za rad i socijalna pitanja (smatra se megafonom premijera Vučića) koji je izjavio da je puštanje „lidera radikala na slobodu pokušaj destabilizacije Vlade Srbije i zastrašivanja njenog predesdnika Aleksandra Vučića“.¹⁴ On ističe da je to, između ostalog, i odgovor Vučiću na - „hoćeš Putina u Beogradu, hoćeš da imaš paradu, moraš da napustiš politiku odnosa 'i Rusija i EU'“.¹⁵ Branko Ružić, predsednik Izvršnog odbora Socijalističke partije Srbije (SPS), je izjavio da mu je drago što se bar fragmentarno ispravlja istorijska nepravda prema Srbiji i jednom od njenih građana“.¹⁶ Vladika bački Irinej se priključio osudi Haškog tribunala zbog nelegalnog držanja Šešelja 12 godina u zatvoru, smatrajući ga „tragičnim haškim sužnjom“, što „govori o stanju zapadne civilizacije uopšte“.¹⁷

HAŠKI TRIBUNAL NA OPTUŽENIČKOJ KLUPI

Na slučaju Šešelj očitovali su se svi sistemski propusti Tribunala. Jer, kako ističe Nena Tromp, glavna istražiteljica u Miloševićevom slučaju, Šešeljeva optužnica obuhvata zločine u vremenskom periodu od 1991. do 1993, na prostoru Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Vojvodine. “U vrijeme ovih zločina Šešelj nije *de jure* imao službenu državnu funkciju. Znači, vrlo je teško odrediti njegovu odgovornost u smislu njegove formalne moći i kontrole pa čak i kad su dobrovoljci njegove Srpske radikalne stranke u pitanju. Kad je on slao svoje dobrovoljce da se bore u Vukovaru on nije nad njima imao formalnu nadređenu komandnu funkciju...svi dobrovoljci na vukovarskom ratištu su formalno bili pod

14 Politika, 7. novembar 2014.

15 Politika, 8. novembar 2014.

16 Isto.

17 Isto.

komandom JNA. Međutim, u vrijeme kosovskog dijela konflikta Šešelj je bio član srpske vlade, i kao jedan od zamijenika premijera Srbije je bio dio izvršne vlasti, a taj period nije obuhvaćen optužnicom.¹⁸

Druga je, kako ona podseća, samo suđenje i kako se ono odvijalo. MKSJ i moderni sudovi imaju visoke standarde zaštite ljudskih prava optuženika. Znači, i u slučaju Šešelja se išlo na to da mu se daju sve mogućnosti da se brani i da mu se omogući fer suđenje. Cijeli Tribunal, ali i krugovi izvan Tribunala su bili vrlo osjetljivi na bilo kakvu primjedbu na račun fer suđenja. I u slučaju Šešelja gotovo je bilo nemoguće da se vraća na tu istu diskusiju o nametanju pravnog zastupnika poslije svega što se dogodilo u predmetu Milošević. U međuvremenu i Karadžić se počeo braniti sam. Kada se Šešelju pokušali uskratiti to pravo on je štrajkom glađu vratio sve na početne pozicije. Šešelj je imao to pravo i na njemu svojstven način je ostvario to pravo... U tom trenutku je postalo jasno tko će imati inicijativu u sudnici.¹⁹

Međutim i Šešelj je dodatno doprineo dužini suđenja stalnim opstrukcijama, vređanjem suda, odavanjem poverljivih informacija (koje je objavljivao na svom sajtu). Zbog nepoštovanja suda kažnjen je sa ukupno 56 meseci zatvora. Nije poštovao pravila komunikacije, podnosio je razne podneske koji nisu uzimani u obzir i permanentno je zastrašivao svedoke (neki svedoci Tužilaštva su tokom procesa postali svedoci njegove odbrane). Navodi da nije bio adekvatno lečen takođe su netačni, jer je uživao punu medicinsku negu koju dobijaju i holandski građani.

Glavni tužilac MKSJ Serž Bremerc je nakon reakcija na Šešeljevo puštanje na slobodu podneo zahtev Sudskom veću da se Šešelj vrati u Hag; to je dodatno izazvalo reakcije u Beogradu. Bremerc je tražio opoziv odluke o privremenom

18 „Kako je Hag griješio“, Večernji list 27. novembar 2014.

19 Isto.

puštanju, jer ocenjuje da ponašanje lidera radikala po povratku u Srbiju podriva osnov za njegovo privremeno puštanje, kao i da je “poverenje Veća u Šešelja bilo bez osnova”.²⁰

Takođe, hrvatski predsednik Ivo Josipović je uputio pismo predsedniku MKSJ Teodoru Meronu, s namerom da skrene pažnju međunarodne javnosti na neke vrednosti i razloge zbog kojih je MKSJ osnovan. Najavio je da će slučaj Šešelja izneti pred Savet bezbednosti.

Vladajuća politička elita u Srbiji burno je reagovala na ovaj potez tužioca, ponavljajući tezu o pokušaju destabilizacije Srbije. Branislav Gašić, ministar odbrane ističe da “Haški sud sam donosi odluke o tome da li će Šešelja pustiti i kada će ga vratiti i to nema nikakve veze sa Vladom Srbije: “Čitavu ovi igrariju vidim kao i politički pritisak na premijera Vučića. Nekome očigledno ne odgovara da Srbija bude uređena zemlja”.²¹ Aleksandar Vulin, je tim povodom izjavio da “moli Sudsko veće da Šešelja ostavi u Srbiji”, jer smatra da bi Šešelja mogao “izazvati sukob sa policijom” ako bi pokušala da ga uhapsi na zahtev Tribunala.²²

Rasim Ljajić, potpredsednik Vlade, smatra da je “čitav slučaj sa puštanjem Šešelja iz Haga praćen skandalima i pravnim presedanima. „Zahtev tužioca Bramerca je poslednji u nizu, što je klasično prebacivanje vrućeg krompira iz jedne u drugu ruku. Da bi opralo ruke, Haško tužilaštvo traži da se Veće ogradi i povuče svoju odluku”.²³

Opozicija drugačije komentariše ovaj zahtev. Smatra da to ne bi imalo nikakve posledice na političku situaciju u zemlji. Nemanja Šarović,

20 Tribunal: Nema političkih pritisaka na sud, Danas, 3. decembar 2014.

21 „Gašić: politički pritisak na Vučića”, Danas, 3. decembar 2014.

22 Isto.

23 „Tribunal: nema političkih pritisaka na sud”, Danas, 3. decembar 2014.

zamenik predsednika radikala kaže da je “Vulin zapravo ‘megafon Vučića’, što u osnovi ukazuje na Vučićevu paniku”.²⁴ Zoran Stojiljković, profesor Fakulteta političkih nauka, misli da Šešelja ne može da destabilizuje Srbiju i da je reč “o klasičnoj proizvodnji političkog događaja koji dovodi do socijalne drame, a za čime nije bilo potrebe”.²⁵

SRBIJA U EVROPSKOM PARLAMENTU

Slučaj Šešelja je loše stanje regionalnih odnosa koji, čini se, nikad nisu bili na nižem nivou, učinio vidljivim. Srbija je u kratkom periodu pogoršala odnose sa Hrvatskom, Albanijom i Turskom, što ne znači da su odnosi sa Kosovom, Bosnom ili Crnom Gorom mnogo bolji.

Na predlog hrvatskih poslanika, Evropski parlament je izglasao rezoluciju o Vojislavu Šešelju kojom se oštro osuđuje njegov govor mržnje i pozivaju vlasti u Srbiji da se ograde od njegovih izjava, kao i da istraže da li je time prekršio srpske zakone.

Poslanik Evropskog parlamenta (EP) Tonino Picula je na sledeći način obrazložio zašto Evropski parlament treba da se bavi tim pitanjem: “Prije svega mislim da je Evropski parlament ono mesto koje mora promptno reagirati na sve pojave političke patologije, jer iskusili smo u XX stoljeću, ne jednom, da takozvana ludost pojedinca u poremećenim društvenim odnosima može zapaliti požar sukoba i unesrećiti milione ljudi. Mislim da je Europa izvukla pouku iz dva ratna požara, dva svjetska rata su trajna poruka i pouka, ali ono što se dogodilo na prosotru bivše Jugoslavije početkom devedesetih je ipak nama najsvježija tragična uspomena, pogotovo Hrvatima. I to pogotovo 19. novembra kada smo obilježili godišnjicu stradanja Vukovara i Škabrnje i kada

24 Isto.

25 Isto.

to koincidira sa političkim djelovanjem jednog od protagonista, a riječ je Vojisavu Šešelju.²⁶

Šešelj je poručio da je veoma ponosan na rezoluciju, jer to znači da je razbio medijsku blokadu koju mu je nametnula vlast Aleksandra Vučića, te da je njegova strategija bacanja medijskog mamca Hrvatima postigla pun efekat.²⁷

Premijer Aleksandar Vučić ocenio je da je rezolucija EP o Šešelju uvredljiva, uznemirujuća i veoma razočaravajuća za Srbiju, i dodao da mu nije teško da te "nimalo lake reči uputi evropskim parlamentarcima.²⁸ „Neki su hteli da na ovaj način ponize Srbiju, ali to nikome neće biti dozvoljeno. Davno je prošlo vreme kada je Srbija bila vreća za udaranje". Istakao je da bi ovo trebalo da predstavlja "nešto kao nauk za građane naše zemlje, da dobro vidimo kako se odnose prema nama, kako nas doživljavaju i sa koliko muka i teškoća, objektivnih i nekih kojima se nismo nadali ćemo se tek suočavati na našem evropskom putu i u bliskoj budućnosti svakako". Dodao je takođe: "Ako je rezolucija doneta zbog predstojećih predsedničkih izbora u Hrvatskoj, onda mogu reći da je to neodgovorno. Evropski parlament je izašao u susret mržnji i ksenofobiji".²⁹ Premijer Vučić je zajedno sa predsednikom Republike Srpske (BiH) Miloradom Dodikom konstatovao da rezolucija Evropskog parlamenta ni na koji način ne doprinosi unapređenju saradnje među državama i narodima zapadnog Balkana".³⁰

Vuk Drašković, predsednik Srpskog pokreta obnove (SPO), smatra da su "hrvatski poslanici to

26 <http://www.slobodnaevropa.org/content/picula-za-rsezasto-trazim-raspravu-o-seselju-u-evropskom-parlamentu/26699871.html>.

27 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/515473/SVI-PROTIV-SRBIJE-Nemacki-mediji-Na-Balkanu-je-novo-ledeno> -.

28 Isto.

29 "Vučić: Rezolucija Evropskog parlamenta uvredljiva za Srbiju", Politika, 27. novembar 2014.

30 Politika, 30. novembar 2014.

pokrenuli zbog strepnje da Šešelj svojim izjavama ugrožava teritorijalni integritet Hrvatske koja je članica EU i NATO." „Taj strah je sada podelio i EP koji je rezolucijom uvredio sam sebe, pre svega, jer su preuzeli na sebe ulogu međunarodnog suda koji je Šešelju sudio i koji ga je pustio na slobodu pre izricanja presude. Međutim, EP sudi, ali ne saopštava svoju presudu. Kada se slegnu strasti, većina evropskih poslanika će se osećati neprijatno".³¹

Bivši diplomata i profesor beogradskog FPN Predrag Simić misli da je slučaj Šešelj "produkt predizbornih kampanja u Hrvatskoj".³²

Ministar Rasim Ljajić kaže da je cilj "čitave aktivnosti" da pojača pozicije pojedinih hrvatskih kandidata pre predsedničkih izbora ove, i parlamentarnih sledeće godine. On je naveo da se o rezoluciji raspravljalo samo jedan sat i poručio da je "Hag svoj problem izveo Srbiji, jer nisu mogli da završe predmet koji posle 11 godina još traje".³³ Ivica Dačić je povodom rezolucije izjavio da je to još jedan dokaz da Tribunal treba ukinuti.³⁴

HRVATSKI ODGOVOR BEOGRADU

O poremećaju odnosa na liniji Beograd – Zagreb svedoči i odluka hrvatskog premijera Zorana Milanovića da otkáže učesće na decembarskom samitu 15 regionalnih premijera, koji organizuje Kina u Beogradu: "Ako netko ulaže mnogo energije i vremena u zaštitu srpske manjine u Hrvatskoj, i ima štete od toga, to sam ja, moja stranka i moja Vlada. Prema tome, očekujem od drugih da se bar korektno izjasne o nekim događajima. Recimo, o ponašanju uvaženog gospodina koji je izbačen iz Haškog suda. To je pitanje kulture,

31 Isto.

32 Isto.

33 Isto.

34 <http://www.tanjug.rs/novosti/154420/dacic--ukinuti-haski-tribunal.htm>.

naročito zato što su svi ti ljudi bili isto političko društvo devedesetih godina. Sve što tražim od tebe je da kažeš – to ne valja, to je zlo i od toga se ograđujem. Vjerujem da bi to ona prethodna vlast napravila. Ova iz nekog razloga to neće. U takvim okolnostima, smiješno je da idem tamo“, izjavio je Milanović obrazlažući svoju odluku.³⁵

Vesna Pusić, hrvatska ministarka za spoljne i evropske poslove, je najavila da će hrvatska spoljna politika prema Srbiji biti ista kao i do sada, dodajući da bi “bilo dobro da se srpske vlasti ograde od ratnohušakačkih izjava optuženog ratnog zločinca Vojislava Šešelja”.³⁶ Ona je takođe istakla da “Šešelj nema neki utjecaj”, ali da je “vratio u javnu sferu onu vrstu retorike koja je uzrokovala zločine devedesetih, što nigdje nije prihvatljivo.” „Očito je da bi haške institucije trebale reagirati i vratiti ga natrag u njegovu zatvorsku ćeliju”.³⁷

Bivši predsednik Hrvatske Stjepan Mesić ima drugačiji stav o nedolasku hrvatskog premijera Zorana Milanovića u Beograd: “Propagandno-političko prepucavanje na liniji Zagreb-Beograd, javno, kroz medije, ili demonstrativnim otkazivanjem dolaska u Beograd na jedan važan multilateralni sastanak ne koristi nikome, ali sasvim sigurno neizmerno veseli Šešelja”.³⁸

Većina komentatora u Hrvatskoj smatra da je Hrvatska trebalo da reaguje na Šešeljeve istupe, ali da se to pretvorilo u svojevrsnu euforiju koja u krajnoj liniji ide na ruku nacionalistima i desnicima, posebno zbog toga što je u toku i kampanja za predsedničke izbore.

35 <http://www.slobodnaevropa.org/content/milanovic-otkazao-posetu-beogradu-zbog-seselja/26715026.html>.

36 <http://www.politika.rs/rubrike/dogadjaji-dana/Seselj-dvojezicne-table-i-odnosi-Srbije-i-Hrvatske.sr.html>.

37 <http://www.slobodnaevropa.org/content/rizik-zvani-seselj/26703972.html>.

38 “Mesić: Nedolazak Milanovića u Srbiju ne koristi nikome, Šešelj se veseli tome”, Danas, 2. decembar 2014.

Milenko Čulić kaže da Šešelj poslednjih dana upravlja unutrašnjom političkom scenom Hrvatske: „Ako je Šešelj lud, kako se to ovih dana govori, onda je i Hrvatska u neku ruku politički luda. Ne kažem da nije trebalo biti nikakve reakcije, ali ova vrsta reakcije koja graniči sa historijom pokazuje da Hrvatska nije politički zrela i da nema samopoštovanja, jer upotrijebiti cijeli politički pogon zemlje za obračunavanje sa čovjekom koji je objektivno politički marginalan može govoriti samo loše o toj zemlji.”³⁹ Prema njegovim rečima, puštanje Šešelja na privremenu slobodu više je opteretilo vlast u Srbiji nego u Hrvatskoj: “Oko te šutnje i dežurne rečenice da mu žele dobro zdravlje, mogu reći samo to da su oni u neprilici šta da rade. Ipak su oni iz istog političkog jata, pa tu nije ni trebalo očekivati neke velike riječi osude. Meni je problematičnije to što u Srbiji, koliko i u Hrvatskoj, postoji generalno jedan hladan, ignorantski stav prema zločinima sa srpske, odnosno hrvatske strane, nezvezano uz Šešelja.”⁴⁰ Viktor Ivančić, novinar i pisac, ocenjuje da povratak Vojislava Šešelja može samo da potpomogne radikalizaciju hrvatskog društva, koja se ubrzano pojačava poslednjih nekoliko godina.⁴¹

Aleksandar Vučić, pak, pokušava da održi imidž političara koji je posvećen regionalnoj saradnji: “Što se tiče naše regionalne politike, ostajemo faktor stabilnosti, nikoga ne vredamo i ne izizivamo. Srbija se ne bavi unutrašnjom politikom gledajući preko plotu i tražeći krivca u tuđem dvorištu. Neki drugi, valjda nedovoljno sposobni da sprovedu teške ekonomske reforme, pomalo zavide Srbiji. Hteli bi da budu kao Srbija pa moraju da pronađu neki politički razlog”.⁴² “Mi

39 <http://www.slobodnaevropa.org/content/milanovic-otkazao-posetu-beogradu-zbog-seselja/26715026.html>.

40 Isto.

41 <http://www.slobodnaevropa.org/content/viktor-ivancic-tihi-doslus-srpskog-i-hrvatskog-nacionalizma/26705196.html>.

42 <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:521285-Vucic-Pustili-Seselja-pa-krive-Srbiju>.

ćemo biti posvećeni regionalnoj saradnji, ali nikada nećemo pristati na nametnutu kolektivnu odgovornost”.⁴³

Sastanak šefova diplomatije u Evropskom parlamentu, nekoliko dana nakon usvajanja rezolucije, pretvorio se u oštru polemiku između ministra Ivica Dačića i hrvatskih poslanika u EP. Dačić je kritikovao rezoluciju EP o Vojislavu Šešelju i rekao da ona ne doprinosi izgradnji mira i stabilnosti u regionu. Na to je reagovao hrvatski

43 <http://www.politika.rs/rubrike/dogadjaji-dana/Vucic-Rezolucija-EP-uvredljiva-i-uznemirujuca-za-Srbiju.sr.html>, “Вучић: Резолуција Европског парламента увредљива за Србију”.

poslanik Andrej Plenković, ističući da se Srbija nije ogradila od Šešeljeve politike i da neće moći da nastavi sa evropskim integracijama ukoliko ne prihvati evropske vrednosti. Plenkoviću se pridružila poslanica krajnje desnice Ruža Tomašić, koja je optužila Dačića da je arogantan i da je došao u Brisel da deli lekcije. “Vi ste godinama bili najbliži saradnik Vojislava Šešelja i nikada se niste odrekli ideje o Velikoj Srbiji”, rekla je ona i kao primer navela Dačićovu izjavu od pre dve nedelje da je Srbiji potreban izlaz na more.⁴⁴

44 <http://www.kurir.rs/vesti/politika/polemika-u-ep-dacic-hrvatima-svako-ima-svog-seselja-clanak-1627530> <http://www.kurir.rs/vesti/politika/polemika-u-ep-dacic-hrvatima-svako-ima-svog-seselja-clanak-1627530>.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Brojne kritike zbog puštanja Šešelja na slobodu polaze od toga da je Haški tribunal percipiran kao mehanizam prava i pravde, koji je žrtvama i građanima na ovim prostorima davao uporište za nadu da se zločin ne isplati, te da je aktom puštanja razočarao obeshrabrio ne samo žrtve, već i sve one koji su verovali u pravdu.

Srpske vlasti nisu reagovale shodno situaciji i time pokazale da nisu uverljive u svojim reformskim obećanjima koja podrazumevaju i prevladavanje prošlosti na iskren način. Takođe, nisu reagovali ni nadležni državni organi, poput tužilaštva koje bi protiv Šešelja moglo da podigne krivičnu prijavu za izazivanje nacionalne i verske mržnje.

Komentari koji se svode na to da je Šešelj nevinna žrtva “haškog kazamata” i na teoriju o zapadnom podrivanju srpske vlade zbog odnosa sa Rusijom i Putinom pokazuju da Srbija ne odustaje od teze da “Srbija nije bila u ratu”, kao i da su neadekvatne reakcije ne samo relativizacija zločina, već i reafirmisanje nacionalizma kao jedine ideologije. To posebno ide na ruku radikalnoj desnici koja je u stalnom usponu.

Iako Vojislav Šešelj nije više važna politička figura, njegovi šovinističko-rasistički stavovi indukuju ponovo potisnute nacionalne strasti i jezik mržnje iz devedesetih, kao i nove teorije zavere.

Prevladavanje prošlosti je ključ regionalne stabilnosti, jer incidenti poput “slučaja Šešelj” pokazuju da se region u celini nije odmakao od nacionalističke matrice.

U tom smislu neophodno je da međunarodna zajednica donese deklaraciju, rezoluciju ili izjavu kojom bi na adekvatan način kvalifikovala ratove iz devedesetih, kako bi se uspostavio zajednički narativ neophodan posebno mladim generacijama koje im nisu neposredno svedočile. Posebno njima treba predočiti objektivno sistematizovane sve i hronološki objašnjene činjenice.